

Mart Smeets

DE TOUR VAN '80

**De legendarische 'Nederlandse'
Ronde in verhalen en feiten**

Het voorjaar van 1980

De top van de Nederlandse profwielrennerij en de wielermensen van de nos hadden een flinke aanvaring gehad in de zomer van 1979. De gevolgen waren nog steeds voelbaar in het voorjaar van 1980, toen wereldkampioen Jan Raas na de sprint van Milaan-San Remo uitreed en op weg naar de ploegleiderswagen van Peter Post oog in oog kwam te staan met Jean Nelissen. Raas draaide zich bruusk om en snauwde: 'Ik zeg niets.' Nelissen, rustig trekkend aan zijn vijfde sigaartje die middag, reageerde zoals het hoort: 'Dat komt wel jongen, dat komt wel,' en liep door.

Raas was zojuist verslagen in een spannende sprint. De Italiaan Pierino Gavazzi had zijn landgenoot Beppe Saronni met banddikte verslagen en Raas, aan de andere kant van de straat rijdend, had het nakijken gehad. Het was een slappe koers geweest. Een stevige rugwind had de 228 renners naar San Remo geblazen en een ferme massasprint van de gretige renners in deze eerste klassieker van het seizoen was het logische gevolg.

Niemand van de nos-ploeg sprak die middag overigens met welke renner dan ook, want nog steeds lag de deken van de in augustus '79 uitgesproken boycot over de partijen. De renners, niet alleen die van het almachtige Raleighblok van Peter Post maar ook Hennie Kuiper, die nu bij Peugeot reed, hadden zich tegenover de nos opgesteld na de, volgens de coureurs, voor hen schadelijke berichtgeving rond een drietal evenementen in de zomer van '79.

Ik was er zeer bij betrokken.

Allereerst omdat ik de microfoon vasthield waarin Joop Zoetemelk ontkende dat hij iets onreglementairs gedaan had in de Ronde van Frankrijk van dat jaar. Toen bleek dat Zoetemelk wel 'gepakt' was, vonden de betrokken renners de berichtgeving tendentius en niet goed voor de wielersport. Nog altijd vind ik dat mijn vraagstelling goed en objectief was; ik gaf zelfs de microfoon aan de renner

met de woorden: 'Vertel maar wat je wél kwijt wilt.' Joop ontkende in alle toonaarden en met veel zuchten en puffen, maar de waarheid haalde hem enkele uren later in toen er een officieel communiqué van de uci werd uitgebracht. Joop had uit de pot van verboden snoepjes gegeten en was tegen de lamp gelopen. Tsja.

Tezelfdertijd werd de Ronde van Nederland gereden en in de dagelijkse uitzendingen was een filmpje vertoond waarin goed zichtbaar was dat schooljongens op stevige omafietsen, rijdend op het fietspad, het profpeloton op de weg naast hen rustig bijhiielden. De renners voelden zich in hun hemd gezet en in hun beroepseer aangetast. Die verschrikkelijke nos, die aan de Ronde van Nederland slechts een paar minuutjes zendtijd per dag besteedde, moest maar eens gestraft worden voor deze speelse, plagerige berichtgeving. De toppers staken de lont aan.

Een week later was het helemaal raak. Tijdens de eerste uren van de race om het wereldkampioenschap op de weg in Valkenburg, toonde de nos beelden van de geweldige samenwerking binnen de Nederlandse ploeg. Kopman Raas werd volgens plan door ploeggenoten omhoog gehesen bij de eerste beklimmingen van de Cauberg. Andere kopmensen deden dat ook en dat werd ook getoond, maar het zwaartepunt van de aandacht lag bij Raas en zijn kornuiten. Al tijdens de race waren bestuursleden van de uci in de regiewagen van de nos langsgekomen. Of ze misschien beelden van de Caubergbeklimmingen konden zien. Het antwoord was 'nee', er werd aan een uitzending gewerkt. Na afloop kon men langskomen, nu niet.

In de finale van de prachtige wedstrijd gebeurde nog iets wat ik niet snel zal vergeten. In zijn onstuimigheid, misschien ook wel opgekropte woede en vooral zijn onstuitbare drang als eerste auto in de wedstrijd te rijden, reed ploegleider Peter Post mij met motard Jos de Wit pardoes van het parkoers. De klap was hard en door een razendsnelle en uiterst behendige manoeuvre van De Wit bleef de motor op de wielen en vlogen we niet het publiek in. Ik moet maar niet te veel nadenken over wat er had kunnen gebeuren.

De Wit hield zijn zware motor maar net in bedwang en laveerde vlak langs een groepje klappende supporters, die geschrokken opzij sprongen. Tien seconden later waren we terug op de weg, reed De

Wit zijn motor naast de wagen van Post en beet hem in plat Vlaams een aantal zinnen toe die Post nog lang slapeloze nachten moeten hebben bezorgd.

Deze bewuste aanslag heeft nog jarenlang in mijn systeem gezeten. Op voorspraak van mijn vader, ooit sponsor van Post in de jaren dat de lange Amsterdammer bij Remington reed, heb ik het wijze spreekwoord: 'Pardonne, mais n'oublie jamais' gehanteerd. Vergeef, maar vergeet nooit.

Direct nadat Raas gehuldigd was als kampioen kwam de mis-sive van de Nederlandse ploeg: niemand praat met de nos. De commentatoren Nelissen en ik en zéker regisseur Martijn Lindenberg werden in de ban gedaan; dat gold weer niet voor subregisseur Bert Spaak (zoon van *Studio Sport*-opperhoofd en televisie-icoon Bob), die met zijn cameramensen gewoon goed oplette en liet zien wat er gebeurde.

Later heb ik me gerealiseerd wat er allemaal nog meer had kunnen gebeuren. Als de wijze uci-mensen de beelden van de trek- en sleurtactiek van Raas en anderen op juiste waarde hadden geschat en dus ook strafmaatregelen hadden genomen, dan was er waarschijnlijk een volksoptand uitgebroken in en rond Valkenburg en de finishplaats, die overigens 45 stappen van het woonhuis van Jean Nelissen gelegen was. Maar de brave borsten van de uci zagen onmiddellijk in dat ze niets moesten doen en Raas snel moesten huldigen en overleveren aan het gretige, zingende, feestvierende Hollandse wielerspubliek. Raas kreeg zijn trui, het Wilhelmus klonk en Raas vertelde zijn verhaal niet bij de nos maar bij de bvt.

Die strijdwijze werd een week later, bij de baankampioenschappen in Amsterdam, voortgezet. Achtervolgingskampioen Bert Oosterbosch weigerde met mij te praten, zo liet hij via de Raleighploegleiding weten. Wel mocht Nelissen enkele vragen aan hem stellen, hoogstwaarschijnlijk omdat Jean volgens de betrokkenen niet in het complot van Lindenberg-Smeets zat en omdat hij een goede staat van dienst had en Post niet iederéén wilde schofferen. Nelissen begon zijn vraaggesprek met de kersverse wereldkampioen cynisch: 'Ik ben vereerd dat ik met je mag praten,' maar de diepere betekenis van die woorden ontging de renner geheel.

De rest van het wielerseizoen was de nos bij de toprenners van Post niet welkom. De najaarsklassiekers werden uitgezonden zonder interviews en in diezelfde patstelling kwamen beide partijen in de vroege lente op straat in San Remo weer tegenover elkaar te staan.

Op 30 maart 1980 werd de Ronde van Vlaanderen verreden. Weer werd Raas derde, weer bleef het stil bij de Zeeuw. Hij werd in een 'sprint à trois' verslagen door Michel Pollentier en Francesco Moser. In die koers viel het rijden van Zoetemelk op. Vrij moeiteloos bleef de alleskunner overeind in het gedrang over de bergjes; hij werd 21ste, precies één plaats voor Kuiper, die een moeilijke wedstrijd reed en door pech nooit echt voorin kon komen. Joop één plaats voor Kuipertje, dat was een voorteken. Overigens weet Zoetemelk zich vijftiengint jaar later niets meer te herinneren van die Ronde van Vlaanderen. Op zijn Joops puffend zei hij me: 'Ik heb daar niet gereden. Wel een jaar eerder, maar toen niet.' In de uitslagenlijsten van *Vélo '81*, een boekwerk dat alle belangrijke wielergegevens van het jaar 1980 opsomt, staat de naam Zoetemelk in de Ronde van Vlaanderen keurig op de 21ste plaats.

Drie dagen later zag de wielerswereld een monsterontsnapping van Henk Lubberding. De spreekwoordelijke 'man met de lange manen' reed een indrukwekkende solo van zeventig kilometer en won afgetekend Gent-Wevelgem. Een heel resem aan Nederlandse coureurs reed in deze windwedstrijd voorin. Piet van Katwijk werd derde, Jos Schipper vierde, Raas kwam als zesde binnen (blij lachend vanwege de zege van Lubberding), Kuiper werd achtste, Jo Maas negende en wielerminnend Nederland stond te juichen.

Nu de nos nog, dacht ik in mijn jeugdige onervarenheid. Wie of wat was ik? Het was mijn derde volledige wielerseizoen bij de nos. Na een goede opleiding in de Rondes vanaf 1973 tot en met '77, toen ik of bij de nos-radio werkte of filmpjes mocht maken voor de televisie, was ik in 1978 heel voorzichtig in de Tour neergezet. Ik had de eerste drie etappes mee mogen werken en had vanuit de studio veel achtergrondwerk moeten verrichten. In 1979 achtte

Bob Spaak de tijd rijp me als tweede man naast Nelissen neer te zetten. Ik moest opletten, goed kijken en luisteren en het vak spelenderwijs leren.

In '80 ging ik dus een vol seizoen in en merkte direct hoe de verhoudingen lagen: Peter Post was oppermachtig met zijn Raleighploeg, Hennie Kuiper was overgestapt naar het Franse Peugeot en er waren wel meer Nederlandse renners die niet bij Post reden. Met die renners, onder anderen de gebroeders Van Houwelingen (Jan en Adrie), Fons van Katwijk, Hans Langerijs, Hennie Stamsnijder, Gerrie van Gerwen, Jacques Verbrugge, Roy Schuiten, Theo Smit, René Pijnen, Herman Ponsteen, Jos Lammertink, Martin Havik, Jos Schipper, Fedor den Hertog en Martin Venix, kon ik door de bocht en was een gesprek te voeren. Alleen de mannen van Post hielden de schouders strak, hoewel Henk Lubberding me na Gent-Wevelgem had gezegd: 'Moeten we niet snel met deze onzin stoppen?'

Dat de onzin inderdaad snel zou stoppen, wist Lubberding niet. Hij was er in ieder geval niet bij toen er twee dagen later, op de middag van 4 april, een korte bijeenkomst plaatsvond in een saaie hotelkamer in Stein. De vier grote heren van de Nederlandse profwielrennerij wilden 'het geschil' graag uitpraten en daar zaten we dan: Raas, Zoetemelk, Knetemann en Kuiper tegenover die vermaledijde nos'er die hun het leven zo moeilijk had gemaakt.

Binnen twintig minuten waren we klaar. Ik heb geen aantekeningen gemaakt van het gesprek, maar weet nog wel hoe de sfeer was. Joop zei bijna niets en blies wat voor zich uit, Kuiper speelde de rol van vredesengel, Kneet gebruikte zijn humor als wapen, en Raas was bokkig maar reëel. Dat we er met een handdruk uitkwamen was de verdienste van Kuiper. Zeker toen Raas zei: 'Nou, zand erover, want we moeten toch allemaal door in het leven.'

Een dag later legde Raas in een woedende sprint Fons De Wolf, Sean Kelly en Bernard Hinault erop in een Amstel Gold Race die door Lubberding beheerst werd en die eindelijk weer afgesloten kon worden met een gesprek met de winnaar.

Raas was consequent. 'Zand erover' betekende dat hij voor de camera kwam; een maandenlang slepend conflict was bijgelegd en nu

moesten we gaan werken aan het herstellen van de verhoudingen. Ik besepte dat toentertijd dondersgoed, want ik kende mijn plaats.

De Neel was de eerste wielerman bij de nos. Toen al was hij een standbeeld, een kenner en 'raconteur' eerste klasse. Ik, met mijn beperkte kennis van de wielerwereld, werd door die gesloten society gezien als een vreemde, een indringer. Ik was van de Amerikaanse sporten, van basketbal, honkbal en American football, en als de aartsconservatieve wielerwereld iets niet kan hebben, dan is het wel inmenging van iemand uit een andere cultuur; die kon er volgens hen alleen maar schade aanrichten.

Ik liep, zo hoorde ik weleens, te veel als 'free spirit' door die wereld, ik had niet de totale devotie voor de fiets, ik toonde mijn affiniteit met andere sporten veel te graag en te openlijk en ik had een voor de wielerwereld veel te avontuurlijke instelling; ik wilde te veel weten en ik relativeerde te veel. Mijn werkwijze in het geval Zoetemelk 1979 werd me kwalijk genomen. Ik was Joop te slim af geweest, hoewel ik nu moet lachen om die redenering.

Joop werd op de hoogte gesteld van de bevindingen van de uci op een criterium in Limburg. Een bekend Nederlands jurylid in die jaren, Jean Houben, had een brief gekregen voor de renner Zoetemelk en moest die brief (met daarin de aantijging) overhandigen. Houben benaderde de renner, die op hem af kwam rijden voor de start, zei iets van 'Joop, ik heb een officiële brief van de uci voor je', maar voor hij het wist, had Zoetemelk het stuk papier uit zijn hand getrokken, had geroepen 'Welke brief?' en was doorgereden.

Zo was het gegaan. Joop moet gedacht hebben: Geen brief betekent ook geen nieuws, en was alles consequent blijven ontkennen.

Bij mijn weten is Zoetemelk nooit effectief gestraft voor zijn vergrijp van toen. Ook de uci liet het erbij, op een beperkte boete na, zoals het gehele Nederlandse wielerpublik dat deed, want 'positief' of niet, dat maakte de gemiddelde supporter helemaal niets uit. Joop was Joop, hij was van het volk en zulke sporthelden mocht men niet beschuldigen en beschadigen. Ik leerde in die dagen heel snel dat je met probleemgebieden als 'doping' en andere vormen van manipulatie van koersen in deze wereld heel voorzichtig moest omgaan. De beroemde *omerta* bestond al jaren en het publik trok zich helemaal

niets aan van renners die 'positief' uit een controle kwamen; sterker nog, Joop werd door die hele procesgang van 1979 steeds populairder. Zoetemelk had de boel besodemieterd, was officieel in staat van beschuldiging gesteld, maar ging vrijuit en werd bijna gebalsemd door het grote publiek en wij nos'ers, brengers van het nieuws, kregen de zwartepiet toegespeeld. Als ik op de koers kwam, werd ik uitgefloten en uitgescholden. 'Blijf met uw poten van ons Joop af,' riep men met het schuim op de bek.

Na het optreden van Raas voor de camera begon het wielerseizoen 1980 pas echt. Er werd weer gepraat met de renners van Post, de boycot was officieus opgeheven. Op 13 april gaf Raas op tijdens Parijs-Roubaix (die Moser won), een koers die door slechts 31 van de 164 gestarte renners werd uitgereden. Vier dagen later verwarmden de eerste voorzichtige zonnestrallen van het jaar de ruggen van de renners in de Waalse Pijl. Saronni won voor de sterk rijdende Zweed Sven-Åke Nilsson en de niet meer aandringende Hinault. Lubberding, Kuiper, Maas en Zoetemelk reden bij de eerste tien. De zondag erop liet Hinault een staaltje fietsen zien dat nog lang gememoreerd zal worden. De stoere, norse Breton reed door de sneeuw en intense koude al zijn tegenstanders op een hoop en arriveerde in Luik (bij L-B-L) met een voorsprong van bijna tien minuten op Kuiper en de jonge Belg Ronny Claes, die tweede en derde werden. Johan van der Velde (9), Lubberding (13), de verrassend goed rijdende en totaal onbekende Brabander Jan Jonkers (16) en Oosterbosch (17) waren de enige Nederlanders die door de witte hel de koers wisten uit te rijden. Van de 174 gestarte renners kwamen er 21 in Luik aan, verkleumd.

Volgens velen was de prestatie van Hinault bovenmenselijk. Zijn solo was heroïsch, dat zeker, maar tevens het bewijs dat hij kwetsbaar was. Later, veel later, zou hij weleens hardop gezegd hebben dat hij op die ijskoude zondag zijn knie behoorlijk in de prak had gereden. Koude plus de grote versnelling die hij in die dagen gebruikte, waren nou precies zaken die het gevoelige lichaamsdeel slecht verdroeg.

Twee weken later stelde Post zijn ploeg op in de Henniger Turm.